

дукції. Результати, отримані на основі бального оцінювання показників експертами, свідчать про можливість збільшення, за умов реалізації такої політики, експорту продукції на 3 %, кількості суб'єктів підприємницької діяльності – на 1-3 %, інвестиційної привабливості – на 3-5 %, зменшення на ринку неякісної продукції на 10 %, контрабандної – на 3-5 % [4, с. 21]. Однак дані наведено без економічного обґрунтування та пояснень щодо врахування в отриманих результатах витрат для їх досягнення.

Розробку й запровадження стандартів можна оцінювати як інноваційно-інвестиційний проект за участю держави й бізнесу. Підхід до визначення економічного ефекту ґрунтується на його розрахунку як чистої наведеної вартості, яка визначається як збільшення ВВП в поточному та майбутньому періодах. При цьому як держава, так і підприємства галузі повинні мати позитивний економічний ефект. У подальших дослідження необхідно розробити такі підходи.

Висновки. У всьому світі стандартизація оцінюється як інструмент економічного процвітання. Застосування бізнесом стандартів приводить до зниження собівартості продукції, а дотримання їх обов'язкових вимог надає змогу здійснювати експортні постачання. Однак в Україні бізнес не бере активної участі в розвитку стандартизації. Хоча, в умовах дефіциту бюджету залучення бізнесу до фінансування розробки національних стандартів є необхідним. Запропоновано напрями розвитку механізмів залучення бізнесу в розробку стандартів на засадах державно-приватного партнерства, а саме інструменти нормативно-правового, організаційного, комунікативно-інформаційного та економічного спрямування. Зокрема, необхідно залучати кошти підприємств-експортерів та інших підприємств різних форм власності провідних галузей економіки. Такий підхід до фінансування розроблення стандартів, що відповідає визнаній міжнародній і європейській практиці, буде сприяти розвитку підприємницької діяльності та забезпечить конкурентоспроможність вітчизняної продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Література

1. Програма економічних реформ на 2010-2014 роки "Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава" від 02.06.2010 р. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.zakon1.rada.gov.ua/signal/0004100.pdf>.
2. Соціально-економічний стан України: наслідки для народу та держави: національна доповідь / за заг. ред. В.М. Гейця та ін. – К.: НВЦ НБУВ, 2009. – 687 с.
3. Аронов И.З. Техническое регулирование – инструмент инноваций / И.З. Аронов, В.Г. Версан // Стандарты и качество : науч.-техн. и эконом. журнал. – 2004. – № 1. – С. 24-26.
4. Політика у сфері подолання технічних бар'єрів у торгівлі: стандартизація та оцінка відповідності : наук.-практ. видання / Л.М. Віткін, О.М. Андрійчук, Г.О. Душенко та ін. – К.: Центр адаптації державної служби до стандартів європейського Союзу, ТОВ "Компанія ЛІК", 2009. – 43 с.
5. Глазатова М.К. Роль технического регулирования как фактора повышения конкурентоспособности экономики и отдельных отраслей / М.К. Глазатова // Стандарты и качество : науч.-техн. и эконом. журнал. – 2010. – № 4. – С. 16.
6. Мишко О.В. Концепція поліпшення якості та конкурентоспроможності в умовах глобалізації економіки / О.В. Мишко // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. праць. – Чернівці : Вид-во "Рута", – 2002. – Вип. 141-142. – С. 145-149.
7. Элькин Г.И. Роль и место технического регулирования в повышении конкурентоспособности и качества продукции / Г.И. Элькин // Мир стандартов. – 2006. – № 9. – С. 5-7.

8. Нелепов А.А. Участь бизнеса в деятельности технических комитетов стандартизации – шлях до створення передумов успішної підприємницької діяльності / А.А. Нелепов // Народа з питань стандартизації у сфері інформаційних технологій, телекомунікацій та засобів зв'язку, метрології, вимірювання, засобів вимірювальної техніки, побутових послуг і продукції народного вжитку та транспортному комплексі, 30.11.2006 р. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ukrndnc.org.ua/index.php?option=comItemid=60>.

9. Про стандартизацію: Закон України від 17.05.01 р., № 2408-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2001. – № 31. – Ст. 145. – (Із змінами, внесеними згідно із Законом України від 01.12.2005 р., № 3164-IV. – ВВР. – 2006. – № 12. – Ст. 101).

10. Опыт и проблемы реализации законодательства о техническом регулировании // Аналитический вестник: Фонд электронных информационных ресурсов Государственной Думы. – 2011. – № 1. – Сер.: Экономическая политика. [Электронный ресурс]. – Доступный с <http://www.pda.iam.duma.gov.ru/node/2/4855/19210>.

Дятлова В.В., Саенко О.В. Повышение конкурентоспособности экономики на принципах государственно-частного партнерства в сфере стандартизации

Обосновано влияние стандартизации на конкурентоспособность экономики как одной из сфер формирования конкурентных преимуществ. Рассмотрено состояние финансирования работ по стандартизации. Доказана необходимость участия бизнеса в ее развитии для повышения конкурентоспособности экономики. Предложены направления развития механизмов привлечения бизнеса к разработке стандартов на принципах государственно-частного партнерства.

Ключевые слова: конкурентоспособность экономики, сфера стандартизации, финансирование работ, государственно-частное партнерство.

Dyatlova V.V., Saenko O.V. Improving of the economy competitiveness on the basis of public-private partnership in standardization sphere

The influence of standardization on the economy competitiveness as one of the sphere of forming of competitive advantages is rationale. The state of financing the works on standardization is considered. Business part its development is necessary for improving of the economy competitiveness. The directions of mechanisms' development are suggested for attraction of businesses for standards elaboration on the basis of public-private partnership.

Keywords: economy competitiveness, standardization sphere, financing of works, public-private partnership.

УДК 332.146.2

Доц. О.Є. Бавико, канд. політ. наук –
Міжнародний університет бізнесу і права, м. Херсон

ІНТЕГРОВАНА МОДЕЛЬ ПОЛІТИКИ КЛАСТЕРНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ПРОСТОРУ

За результатами дослідження проблем модернізації регіонального економічного простору обґрунтовано потребу синхронізації процесів технічної та організаційної перебудови. На основі визначення основних складових елементів, вихідних умов ефективності та принципів політики кластерного розвитку регіонального економічного простору, запропоновано відповідну інтегровану модель, що враховує наявні методи створення кластерів – "згори вниз" та "знизу дотри".

Ключові слова: кластер, модернізація, регіональний економічний простір, політика кластерного розвитку.

Вступ. Впровадження та розвиток кластерної організації, заснованої на мережових принципах горизонтальної координації та інтеграції у процеси

взаємодії суб'єктів економічної діяльності, виступає одним з основних елементів механізму постіндустріальної модернізації регіонального економічного простору. Ефективність кластерної організації підтверджується досвідом розвинених країн. За інформацією дослідження "Іннобарометр 2006", чверть компаній в ЄС працює в умовах кластерного середовища, використовуючи тісну співпрацю з іншими підприємствами регіону [7, с. 10].

Актуалізацію кластерних форм організації економічної взаємодії необхідно розглядати як наслідок біфуркації спричиненої НТР. Активне впровадження кластерів в економіках розвинених країн починається з 90-х рр. XX ст., цей процес розцінюють як засіб підвищення конкурентоспроможності на всіх рівнях економічної системи – від глобального економічного протистояння США, Європи, Японії, до регіонального та галузевого розвитку.

Ефективність кластерів спричинила їх подальший генезис від суто економічних організацій до універсальних інститутів соціально-економічного розвитку, за допомогою яких вирішують питання освітнього, науково-технологічного, кадрового забезпечення, розвитку соціальної, транспортно-логістичної, інноваційної та фінансової інфраструктури. Необхідність проведення повномасштабної політики кластерного розвитку в ході процесу модернізації регіонального економічного простору, пояснюється інноваційністю та високим ступенем ефективності відповідних механізмів організації економічної діяльності, які засновують на добровільній інтеграції ресурсів та горизонтальній координації діяльності економічних суб'єктів.

Впровадження регіональних та міжрегіональних кластерів забезпечує модернізацію регіонального економічного простору на основі використання інноваційного потенціалу регіону, активізації підприємницької функції, залучення інвестицій, підвищення конкурентоспроможності підприємств на основі використання синергетичних ефектів взаємодії, а також дає змогу вирішувати питання зайнятості населення регіону та забезпечення соціальної стабільності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ідентифікацію кластера, як форми організації економічної діяльності, вперше було здійснено А. Маршаллом, відносно комплексів текстильних та металообробних підприємств Англії наприкінці XIX ст. [5]. Кластер, як сучасний механізм соціально-економічної самоорганізації, був у перше ідентифікований М. Портером: "група розташованих у географічній близькості компаній та пов'язаних з ними організацій, що функціонують у певній сфері, характеризуються спільністю діяльності та взаємодоповнюють одна одну" [12]. Регіональні аспекти кластеризації досліджено в роботах М. Енрайта, С. Розенфельда, які стверджують, що конкурентні переваги створюються не на наднаціональному або національному, а на регіональному рівні [11, 13].

Кластерну організацію в контексті концепції ланцюгів доданої вартості досліджують Р. Каплінські, Дж. Хамфрі, Х. Шмідт, вказуючи на те, що у разі входження локальних кластерів до квазі-ієрархічних ланцюгів доданої вартості, у відповідних фірм з'являються додаткові можливості для удосконалення процесів виробництва продукції [6, с. 104].

Вітчизняні науковці приділяють велику увагу проблемам ідентифікації та розвитку кластерів. Так, відомий український дослідник проблем клас-

теризації економіки С. Соколенко визначає кластер як – територіальне об'єднання самостійних, взаємопов'язаних підприємств та установ у межах промислового регіону, які спрямовують свою діяльність на виробництво конкурентоспроможної продукції" [9]. Кластер, як форму територіально-галузевої інтеграції підприємств, наукових установ та органів місцевої влади, застосування якої сприяє підвищенню конкурентоздатності власної продукції та економічного зростання регіону, визначає М. Войнаренко [3]. Як "угруповання взаємозалежних компаній та установ, що конкурують та співпрацюють між собою, і які поєднані між собою системою ринкових та інших зв'язків", визначають кластер Л.І. Бойко та С.В. Кудря [1].

На специфіку функціонування кластерів, яка полягає в інтеграції галузевих і територіальних принципів організації підприємницької діяльності, можливість більш повного використання інфраструктурного потенціалу регіону, а також здатності до зміни конфігурації мережі: заміни окремих елементів та приєднання додаткових, вказує В. Гесць [2].

Постановка задачі. У межах представленого дослідження політика кластерного розвитку регіонального економічного простору виступає як складовий елемент стратегії його модернізації. Основними завданнями дослідження визначено:

- аналіз існуючих в сучасній економічній науці підходів до визначення дефініції поняття "кластер";
- визначення основних етапів здійснення політики кластерного розвитку регіонального економічного простору;
- формування відповідної моделі, що враховує наявні методики створення кластерів – "згори вниз" та "знизу догори".

Результати. Політика кластерного розвитку регіонального економічного простору виступає складовою частиною стратегії його модернізації та може набувати різних форм:

- формалізована стратегія з визначеним фінансуванням, що охоплює найбільш конкурентоспроможні з огляду на наявні економічні та ресурсні передумови, сектори регіонального економічного простору;
- управлінське регулювання, сконцентроване на окремих аспектах розвитку кластерів, таких як налагодження мережевої взаємодії у бізнесі або між бізнес-структурами і науково-дослідницькими організаціями;
- діяльність, що виступає складовим елементом інших стратегій розвитку національного та регіонального економічного простору.

Структурна характеристика кластеру охоплює загально визначений набір учасників, який з огляду на необхідність вирішення проблеми координації розсіяного знання необхідно доповнити інститутами мережевої взаємодії:

- підприємства пропульсивних галузей, лідируючі компанії;
- науково-дослідні та освітні установи;
- мережа постачальників сировини, обладнання, сервісних послуг;
- підприємства інфраструктури (фінансові, страхові, транспортно-логістичні, торговельні, інформаційно-комунікаційні, консалтингові та ін.);
- органи державної влади та місцевого самоврядування, які виступають ініціаторами створення кластерів та забезпечують інституціональні умови для їхнього розвитку;
- інститути мережевої взаємодії (кластерні асоціації, координаційні ради).

Координована взаємодія перелічених елементів у межах кластеру виступає засобом мережевої інтеграції – однієї з методологічних основ управління постіндустріальною модернізацією регіонального економічного простору. Ефективність політики кластерного розвитку регіонального економічного простору ґрунтується на визначених передумовах: економічних, ресурсних, організаційних, які, водночас, становлять кластерний потенціал. Економічні передумови визначаються галузево-технологічною та ринковою структурою регіонального економічного простору:

- наявністю пропульсивних галузей, лідируючі підприємства яких у змозі відігравати роль ядра кластеру;
- територіальна локалізація основних учасників кластерної взаємодії;
- довготривала інтеграція та координація діяльності учасників кластеру в межах виробничих програм, інноваційних процесів, основних систем управління, контролю якості, маркетингових стратегій, лобювання загальних інтересів в органах державної влади та місцевого самоврядування;
- наявність попиту на продукцію підприємств кластеру на відповідних внутрішніх та зовнішніх ринках;
- наявність загальних корпоративних систем управління, контролю бізнес-процесів, господарського моніторингу, механізмів вирішення суперечливих питань та конфліктів.

До числа ресурсних передумов створення кластерів необхідно віднести такі позиції: природні ресурси; матеріально-технічна та виробнича інфраструктура; людські ресурси; фінансові ресурси; науково-технологічна інфраструктура; інформаційно-комунікаційна інфраструктура; адміністративна інфраструктура. Організаційні передумови для формування кластерів відображають ступінь готовності до впровадження цих форм економічної взаємодії серед бізнес-структур, органів державної влади та місцевого самоврядування.

Першим етапом безпосереднього втілення політики кластерного розвитку регіонального економічного простору виступає ідентифікація кластерів. Сучасні дослідження базуються як на індивідуально-емпіричних, так і на уніфікованих підходах до визначення кластерів [10]. За напрямом ідентифікації кластерів багато дослідників, зокрема й експерти Європейської комісії з нагляду за розвитком малих та середніх підприємств, виокремлюють два підходи до визначення потенційних кластерів: "згори вниз" та "знизу догори". Основою процесу ідентифікації кластерів виступає дослідження просторово-економічного профілю регіону.

Перший підхід – "згори вниз", який застосовують у межах загальнодержавної стратегії економічного розвитку, виходить з галузевої структури регіонального економічного простору та базується на синтезі традиційних, позапросторових інструментів стратегічного аналізу (SWOT і PEST аналіз) та кількісних методах ідентифікації регіональних кластерів через визначення просторової локалізації наявних підприємств, що належать до числа експортоорієнтованих, або конкурентоспроможних на внутрішніх ринках галузей.

Другий підхід – "знизу догори", передбачає ідентифікацію кластерів, виходячи з наявності в регіональному економічному просторі локальних пропульсивних галузей. Цей підхід має якісний характер і доповнює кількісний аналіз в умовах відсутності необхідної інформації. Його використовують для визначення регіональних особливостей взаємодії суб'єктів економічної діяль-

ності, їхніх найважливіших ланок та стратегічних гравців у різноманітних формальних і неформальних мережевих утворах. Цей підхід передбачає, що у процесі багатосторонніх консультацій між представниками бізнес-структур, науково-дослідних установ, органів державної влади та місцевого самоврядування, громадських обговорень – з'являється можливість для визначення нових кластерів та уточнюються основні компетенції кластерів, що організовуються через підхід "згори вниз". Формалізовано, відповідний тип мережевої взаємодії відбувається за організаційного впливу Координаційної ради з питань стратегічного розвитку.

Підхід "знизу догори" виявляється більш ефективним для ідентифікації про-кластерів, що формуються на основі нових галузей та конкурентоспроможних компетенцій регіонального економічного простору. Провідна роль у створенні такого кластеру належить суб'єктам підприємницької діяльності, галузевим асоціаціям, науковим і освітнім закладам. У процесі створення відповідного кластера відбувається об'єднання окремих проектів і програм, що дає змогу інтегрувати діяльність його потенційних учасників.

Впровадження кластерних форм організації економічної взаємодії розпочалося в Україні з кінця 90-х років минулого століття. На сьогодні відповідні форми організації наявні майже у всіх регіонах, що свідчить про реальні можливості застосування кластерних механізмів для розвитку та модернізації регіонального економічного простору. Одночасно, необхідно зауважити, що більшість кластерів у регіонах України, кількість яких, за різними даними, становить близько 70, перебувають на стадії становлення.

Необхідно зазначити, що на сьогодні в Україні розроблені проекти нормативно-правових актів, спрямованих на формування державної політики у сфері запровадження кластерних механізмів організації та розвитку економіки, але всі вони залишаються не затвердженими. Серед таких нормативно-правових актів необхідно відзначити:

- проект "Концепції створення кластерів в Україні" (розроблений Міністерством економіки України у 2008 р.), містить перелік перспектив та переваг, комплекс заходів щодо впровадження кластерного підходу в економіці, визначення кластеру – "група географічно локалізованих взаємопов'язаних компаній, постачальників обладнання, комплектувальних, спеціалізованих виробничих послуг, інфраструктури, науково дослідних центрів, вузів (редакція першоджерела) та інших організацій, взаємодоповнювальних один одного для досягнення конкретного господарського ефекту та посилюючих конкурентні досягнення окремих компаній і, відповідно, кластера загалом", основні види кластерів: виробничі, інноваційно-технологічні, туристичні, транспортно-логістичні [4];
- проект "Національної стратегії формування та розвитку транскордонних кластерів" (розроблений Міністерством регіонального розвитку та будівництва у 2009 р.), в контексті визначення підходів до вирішення проблем, пов'язаних з підвищенням конкурентоспроможності та показників якості життя населення прикордонних регіонів, Стратегія визначає організаційні засади, містить порівняльний аналіз можливих варіантів виявлення транскордонних кластерних ініціатив та розвитку транскордонних кластерів [8].

Відсутність загальнодержавної та регіональних програм з кластерного розвитку за умов їхньої нагальної необхідності, гальмує модернізацію регі-

онального економічного простору, перетворює кластеризацію на ситуативний, фрагментований процес з низьким рівнем ефективності. Процес ідентифікації кластерів, як складовий елемент політики кластерного розвитку, має передбачати не тільки визначення кластерного потенціалу (оцінку конкурентоспроможності продукції підприємств "ядра" кластера, економічних, ресурсних та організаційних передумов), а і наявність можливостей для реалізації кластерного потенціалу, інституціонального виокремлення у вигляді прийняття кінцевого рішення про створення відповідного кластера.

Другим етапом здійснення політики кластерного розвитку регіонального економічного простору виступає безпосередньо формування кластера. Цей етап містить наступні складові: визначення типу кластера, що формується, його ядра, учасників, структурних елементів, стратегії та механізму формування, заходів моніторингу діяльності.

У сучасній економічній науці розроблено різні класифікації кластерів: галузеві й міжгалузеві; фокусні й дисперсні; вертикально-орієнтовані й горизонтально-орієнтовані; промислові, регіональні, бізнес-мережі, інноваційні, рекреаційні; процесні й дискретні та ін. Визначення типу кластера пов'язане з його конструктивними (механізм координації) та функціональними (галузевими) змістовними характеристиками. Так, залежно від кількості лідируючих компаній та їхньої галузевої належності, можна виділити: прості, багатогалузеві та складні багатогалузеві кластери. Виходячи з головних ознак механізму координації економічної діяльності учасників кластера, традиційно виокремлюють його такі види:

- промисловий кластер – об'єднання підприємств на основі входження в єдиний виробничий процес товарів та послуг;
- регіональний кластер – промисловий кластер, учасники якого знаходяться у безпосередній географічній близькості один від одного.
- бізнес-мережа – група фірм, що використовують наявні ресурси для співробітництва у спільних бізнес-проектах.

На наш погляд, з огляду на технологічну детермінованість економічного розвитку та принципи кібернетики, для умов сучасного економічного розвитку необхідно виокремити сучасний тип кластера, що становить об'єднання підприємств на основі використання як механізму координації віртуального середовища Інтернет – віртуальний кластер. За функціональною спрямованістю, насамперед необхідно виокремити інноваційні кластери, що ідентифікуються, як система науково-дослідних установ та виробничих підприємств, які взаємодіють у процесі розроблення, створення, виробництва та реалізації інноваційної продукції.

Здійснення політики кластерного розвитку регіонального економічного простору передбачає формування кластера за умов наявності кластерної ініціативи. Отже, актуалізується роль фасилітатора – організації, що сприяє кластерному розвитку, організує процес формування кластера, забезпечує мотивацію потенційних членів кластера до здійснення спільної діяльності. У межах розглянутих вище моделей ідентифікації кластерів роль фасилітатора належить органам виконавчої влади, місцевого самоврядування, агенціям регіонального розвитку, галузевим асоціаціям та ін.

Після ідентифікації кластерів фасилітатором, реалізація кластерної ініціативи передбачає здійснення переліку необхідних взаємопов'язаних заходів: визначення основних учасників кластеру, створення організаційної структури – кластерної асоціації, обґрунтування концептуального бачення кластера, його стратегічної мети, розроблення техніко-економічного обґрунтування діяльності, формування договірних відносин між учасниками кластера, прийняття нормативно-правових документів щодо формалізації кластерної ініціативи, створення організаційних органів мережевої взаємодії у середині кластера, розроблення плану заходів щодо реалізації стратегії кластеру, здійснення контролю за виконанням планів та завдань.

Узагальнюючи зміст заходів, спрямованих на реалізацію політики кластерного розвитку регіонального економічного простору, необхідно зауважити, що за умов його дезінтеграційного, фрагментованого стану, що відповідає специфіці трансформаційної економіки, пріоритетність ролі фасилітатора належить органам державної влади та місцевого самоврядування, які на рівні регіону мають сприяти організаційному розвитку кластерів в межах здійснення національної політики просторового розвитку, відповідно до стратегії модернізації національного та регіонального економічного простору (рис.).

Рис. Інтегрована модель політики кластерного розвитку

Відповідна інтегрована модель політики кластерного розвитку регіонального економічного простору передбачає здійснення системи взаємопов'язаних заходів:

1. Визначення кластерного потенціалу регіонального економічного простору на основі аналізу наявних економічних, ресурсних, організаційних передумов.
2. Ідентифікація та ініціалізація створення кластерних структур на основі підприємств пропульсивних, конкурентоспроможних галузей та конкурентоспроможних компетенцій регіонального економічного простору.
3. Створення управлінської організаційної структури розвитку кластера, що забезпечує організацію, подає координату діяльності його учасників, та входження до її складу.
4. Участь у визначенні, розробленні та здійсненні стратегічної мети і довготермінових планів діяльності кластера, заходів, спрямованих на формування сприятливих умов для його функціонування.
5. Розроблення прогностичних показників ефективного функціонування кластерів та контроль за результатами їхньої діяльності.
6. Забезпечення сприятливого інституційного та інформаційного середовища, популяризація механізмів кластерного розвитку.

Висновки. На основі порівняльного аналізу закордонного й вітчизняного досвіду реалізації політики кластерного розвитку регіонального економічного простору можна виділити такі принципи її здійснення:

- підпорядкованість стратегічним пріоритетам національної політики просторового розвитку;
- селективність фінансування найбільш конкурентоспроможних проектів на конкурсній основі;
- інтеграція й узгодження пріоритетів регіональної соціально-економічної, промислової й науково-технічної політики в рамках підтримки кластерів;
- інтеграція просторової і галузевої парадигм конкурентного розвитку регіону в рамках кластерного підходу;
- децентралізація ресурсів підтримки кластерів з можливістю залучення центральних, регіональних і місцевих органів влади, суспільних і приватних суб'єктів мережевої взаємодії, широкого використання форм державно-приватного партнерства;
- постійне здійснення підтримки розвитку кластерів з позицій інституціонального та ресурсного забезпечення.

Отже, політику кластерного розвитку регіонального економічного простору необхідно розглядати як складовий елемент процесу його модернізації. Кластери, як інноваційні форми організації економічної взаємодії, що засновані на мережевій координації діяльності економічних суб'єктів з метою підсилення індивідуальної та загальнопросторової конкурентоспроможності на основі використання синергетичних ефектів, виступають як постіндустріальні механізми кон'югаційної інтеграції.

Література

1. Бойко Л.І. Кластери як одна з ефективних форм співробітництва / Л.І. Бойко, С.В. Кудря // Економічний простір : зб. наук. праць. – 2009. – № 22. – С. 327-331.
2. Гесць В. Кластери і мережеві структури в економіці – тема досить цікава, але на сьогодні ще до кінця не вивчена... / В. Гесць // Економіст : наук. журнал. – 2008. – № 10. – С. 10-11.
3. Кластери як центри економічного зростання регіонів за умов кризи / М.П. Войнаренко // Развитие инновационных кластеров в современных условиях реструктуризации экономики : матер. IV Междунар. науч.-практ. конф., 1-2 июня 2009 г. – Севастополь : Вид-во ТПП, 2009. – С. 16-29.

4. Концепція створення кластерів в Україні від 29.08.2008 р. (проект) / М-во економіки України. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=121164.

5. Маршалл А. Принципы экономической науки / А. Маршалл. – М. : Изд-во "Прогресс", 1993. – 594 с.

6. Пилипенко И.В. Конкурентоспособности стран и регионов в мировом хозяйстве: теория, опыт малых стран Западной и Северной Европы. – Смоленск : Изд-во "Ойкумена", 2005. – 359 с.

7. Посібник кластерного розвитку. – К. : GFA Consulting Grup, 2006. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.economy-mk.gov.ua/download/books/ClusterHandbookUkr.pdf>.

8. Проект концепції Національної стратегії формування та розвитку трансграничних кластерів // Офіц. сайт М-ва регіон. розвитку, буд-ва та житл.-комун. господарства. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.minregionbud.gov.ua/uk/publish/category/28895>.

9. Соколенко С.І. Виробничі системи глобалізації. Мережі, альянси, кластери / С.І. Соколенко. – К. : Вид-во "Логос", 2002. – 645 с.

10. Doeringer P. Business Strategy and Cross-Industry Clusters / P. Doeringer, D. Terkla // Economic Development Quarterly. – 1995. – Vol. 3-9. – Pp. 225-237.

11. Enright M.J. Why Clusters are the Way to Win the Game? / M.J. Enright // Word Link, No: 5, July/August, 1992. – Pp. 2425.

12. Porter M.E. Clusters and the New Economics of Competition / M.E. Porter // Harvard Business Reviews, November-December, 1988. – Pp. 77-90.

13. Rosenfeld S.A. Bringing Business Clusters into the Mainstream of Economic Development / S.A. Rosenfeld // European Planning Studies. – 1997. – № 5. – Pp. 323.

Бавыко А.Е. Интегрированная модель политики кластерного развития регионального экономического пространства

По результатам исследования проблем модернизации регионального экономического пространства обоснована необходимость синхронизации процессов технической и организационной перестройки. На основе определения основных составляющих элементов, условий эффективности и принципов политики кластерного развития регионального экономического пространства, предложена соответствующая интегрированная модель, которая учитывает существующие методики создания кластеров – "сверху вниз" и "снизу вверх".

Ключевые слова: кластер, модернизация, региональное экономическое пространство, политика кластерного развития.

Bavyko O. Ye. The integrated model of cluster development policy of regional economic area

The synchronization processes of technical and organizational restructuring is rationale according to the study the problems of modernization of the regional economic area. The appropriate integrated model concentrates one's attention on real methods of creating clusters – "top down" and "bottom-up". It is based on the definitions of main constituent elements of efficient and principles of cluster development of regional economic area.

Keywords: a cluster, a modernization, regional economic area, cluster development policy.

УДК 338.[242+001.36]

Доц. І.М. Горбан, канд. екон. наук –
Львівський ДУВС

ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В ТОРГОВЕЛЬНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

У контексті системного підходу розглянуто процес формування забезпечення економічної безпеки торговельного підприємства. Запропоновано восьмиетапний процес забезпечення економічної безпеки в торговельному підприємстві і сформульовано системний набір заходів механізму його реалізації.

Ключові слова: управління економічною безпекою ТП, рівень економічної безпеки, процес і механізм забезпечення економічної безпеки ТП.